

Остава римског новца која је 1970. пронађена код манастира Куманице на Лиму предмет је рада Добриле Гај — Поповић.

Миодраг Јовановић дао је текст о цртежима српских романтичара, који је у нешто другачијем облику читан приликом изложбе радова ових умјетника у Београду 1975.

Неке нове податке и закључивања о појединцима као покретачима стварања средишта у селима Ужичке Црне Горе саопштила је Надежда Пешић — Максимовић.

О царским дворима Петра Николаревића, познатијег под именом војвода Молер, из 1797. године пише Бранко Вујовић.

Мирко Ковачевић пише о конзерваторско-рестаураторским радовима на цркви манастира Лепенца у Расини.

О интересантном чардаку кнеза Милоша у Горњој Добрњи и његовој реконструкцији пише Марија Домазет.

Радмила Павићевић — Поповић проучавала је стару сеоску архитектуру, па је саопштила своја илустравања натписа на сеоским кућама у околини Чачка и Горњег Милановца.

Бранислав Живковић саопштио је податке о конзерваторским радовима на живопису манастира Жиче.

Најновијом проблематиком заштите споменика културе бавио се Владимир Бргуљан, који се осврнуо на први општи правни акт из области заштите споменика културе у Југославији, а о првим покушајима стварања конзерваторске службе у Србији пише Иван Здравковић.

Завод је, на крају приложио и извјештај о својој дјелатности од 1965. до 1975. године.

Књига је богато илустрована архитектонским снимцима, цртежима и фотографијама. Опрема је на врло високом нивоу.

Радман Јовановић

Др ДУШАН Ј. МАРТИНОВИЋ: „БУДВАНСКА РИВИЈЕРА“
„Обод“, Цетиње 1974, ст. 273

Будва са својом ривијером недавно је добила опсежну монографију која привлачи не само проучаваоце већ и читаоце. Њена посебна вриједност је у томе што илуструје низ специфичности које нијесу биле толико познате ни онима који су се бавили токовима развоја овог региона. Сада аутор, др Душан Мартиновић, на темељу дугогодишњег истраживања свих појединости, поред осталог, закључује да „Будванска ривијера несумњиво спада у најразвијачије крајеве на читавој европској обали Медитерана“.

Будва обилује историјским знаменитостима, махом од прије наше ере и касније, током разних и великих историјских перипетија. Њено раскошно богатство остаје импресивно, складно и присутно као вјечито подмлађена природа. Они који о њој пишу и размисљају осјећају да удишу свježину и специфичну драж која долази с

атмосфером недогледне морске пучине и планинског масива одакле се пружа „лијепо видик, свакако међу најљепшим на свијету“.

Ова студија, крцата подацима и закључцима, у ствари је плод мукоградних пишчевих истраживања не само Будве и њене Ривијере већ и осталих градова и градића дуж Црногорског приморја.

Да би читаоцима био блискији, кад третира Будву и њену Ривијеру и физичко-географске компоненте аутор истиче да у њој туризам има доминантну моћ „тако да је благодарећи тим специфичностима будванска општина изашла у ред најразвијенијих у нашој земљи“, наговјештавајући и њену перспективну будућност. Он се, истовремено, осврће на остала већ позната туристичка мјеста — Вечиће, Каменово, Пржно, Свети Стефан, Милочер и Петровац, као и на друга мања, која све више освајају наш и страни свијет, ка-

ко нас приложени статистички подаци о кретању туриста рјечито увјеравају.

Држећи се строго података добијених из разних извора Скупштине општине Будве, писац стручно третира све особености овога краја, у првом реду аспекта туризма и природних чинилаца и атрактивних могућности његових. На темељу тих података може се закључити да све те битности нијесу ни приближно биле искоришћене никад колико данас, ако узмемо у обзир садашњи број најмодернијих хотела са замашним капацитетом лежаја. Ипак, за њега, како истиче, нијесу били довољни суви подаци па је, с времена на вријеме, био приморан да „провјерава неке показатеље“. На тај начин, он је, на темељу свих тих разматрања у овој „студији — иначе правој географској и туристичкој енциклопедији о најразвијенијем дијелу Црне Горе“, како уочава професор Васовић, био опсежнији од осталих писаца које Црногорско приморје већ годинама привлачи својим специфичностима, споменицима културе, привредним дјелатностима, културним и другим манифестацијама.

Карактеристично је да данас, више и прибраније него некада, географи прелазе и на терен историје, тако да и њих та област и те како заокупља.

У посебном одјелку овог Мартиновићевог рада третирају се многа збивања не само у Будви и њеној непосредној околини већ и у Боки Которској. Док су се неки ранији историчари устручавали писати о Илирима као народу са необично радним способностима који су оставили видне културне трагове на подручју наше државне заједнице, Мартиновић, идући стопама маркантних илиролога Вулића, Мајера, Дуја Рондића-Миочевећа и др., наводи поред осталог „да је овдје још у праисторијском добу егзистирао аутохтони илирски етнички елемент иза којег су остали многи стимули као и трагови њихове материјалне културе“, напомињући да је „Будва првобитно припадала илирској др-

жави“, тј. да су је „илирска племена основала“. Ова тврдња, са осталим, у потпуности се слаже са Мајеровом поставком према којој је и најпознатији историјски споменик у Црној Гори — Дукља, са многим другим правовима и утврђењима као и саобраћајницама, била дјело илирског племена Диоклета чија је радљивост, без сумње, дошла до изражаја послје грчке колонизације острва и залеђа Јадранског мора, како то налазе старији научници са Пргом Новаком на челу.

Из радова бројних писаца видимо да је Будва са Петровцем неколико стољећа прије наше ере била истовремено једна од главних саобраћајница, нарочито током давине Римљана. Писац, у расвјетљавању појединости при третирању овог питања, иде још даље, па обухвата и доба доласка Словена, од када је, послје дугих напора, Дукља, односно Зета, осамосталена да би одиграла значајну улогу у историји свих балканских Словена. Писани споменици већ од попа Дукљанина, затим византијски извори помоћу којих наши истраживачи долазе до нових резултата, писцу су били при руци како би помоћу њих и др. испитивања формирао своја становишта од када је Будва, за доба Немањића, имала свој статут и уживала извјесне политичке и економске привилегије. Редослед догађаја од владавине Балшића, Црнојевића, Млечана, Француза и Аустројанаца захваћен је на темељу научном истраживања, тако да дјело у потпуности изражава повезаност свих судбоносних перипетија овог региона.

За писца није било довољно третирати проблематику које смо се донекле дотакли. Хлио је да пошто-пото истакне традицију организације туризма у Будви и Петровцу, истичући несебични труд мјесног љекара (Чеха) Николашека на том послу. Његовом заслугом појединци се заузимају да за ово тло заинтересују и наше и стране туристичке раднике и друштва — махом Франгузе и Чехе, од 1925. наовамо, па до наших да-

на, када се, посредством разних органа „упоредо са развојем туризма све више пажње посвећује туристичкој пропаганди“, судећи по приложеним табелама и графикаонима о експанзији туриста које писац спретно презентује читаоцима.

Можемо закључити да је др

Мартиновић у овој студији, као и у краћим прилозима о исто тако познатим туристичким насељима Црногорског приморја, својом вољом, енергијом и ентузијазмом повладао све препреке са којима се научници често рвају да би им стали на пут.

Василије Лукић

„РАНИ СРЕДЊИ ВЕК“

(У општој редакцији Дејвида Толбота Рајса. С енглеског језика превела Олга Шафарик. Издање „Југославије“, Београд 1976, стр. 360)

Издавачки завод „Југославија“ из Београда, својом едисијом — циклусом књига у којима се третирају проблеми историје свјетске културе, одавно је стекао симпатије научне, стручне и културне јавности, те се с правом свака његова књига очекује и прихвата с великим интересовањем. Свака од тих књига потврђује да је ова едисија „Југославије“ (да парадокс буде већи: без неког звучног и посебног помпезног имена) достигла таква ниво да се с правом данас може сматрати једном од најугледнијих у нас.

О високом реномеу ове едисије у научном и културном свијету довољно говоре само наслови њених књига, као што су: „Освит цивилизације“, „Ишчезле цивилизације“ и „Грчка и Рим“. Ту су дали резултати најсавременијих истраживања и синтезе о културама и цивилизацијама на којима се темељи духовна и материјална традиција данашњег европског свијета.

„Рани средњи век“ је четврта књига и њом се настављају разматрања културе једне врло важне историјске епохе каква је она раног средњег вијека, односно ранофеудалног друштва и његове цивилизације. Књига је изузетно значајна за употпуњавање представа и сазнања о једном добу за које одавно постоји мишљење да је било мрачно у свсм историјском значењу. Наиме, у свој књизи представљени су у најновијем свјетлу погледи и истраживачки резултати веће групе (претежно

британских научника, универзитетских професора, о цивилизацији оног историјског раздобља познатог у периодизацији историје као рани средњи вијек. Ова обимна књига тематоки и временски строгог оквира представља уједначено и систематизовано штиво, богато илустровано бројним подацима и другим илустративним материјалом. Ранофеудално доба и његово друштво ту је представљено и сагледано у свјетлости најновијих интелектуалних понирања најелитнијих историчара Велике Британије (а и неких других), врхних познавалаца културе, односно цивилизације, посвећених у све оне релевантне чињенице и феномене који карактеришу ово историјско раздобље. Ти нови погледи, односно научна верификација цивилизације средњег вијека, познатог и као „мрачно доба“, знатно доприносе обогаћивању наших сазнања о тој важној историјској епохи, у понечему из основа мијењајући представе о тадашњем културно-историјском развоју и његовим тековинама.

Радознали научноистраживачки дух у последњих неколико деценија и у области историје довео је не само до откривања нових, неиспитаних чињеница већ и до преиспитивања оних које су одавно утврђене. Колико су неодређене границе за нова истраживања и какви се све научницима нуде методи за поузданију научну верификацију историјског материјала најбоље показују радови врхних стручњака заступље-